

Ellen Reehorst

Mevrouw van Zanten en de zin in leren

12-18, praktijkblad voor het voortgezet onderwijs mei 2002

In de leerwegen van het vmbo wordt regelmatig met contexten gewerkt. Die contexten maken het werk belangrijk en roepen daardoor altijd betrokkenheid en leerenergie op. Bijzonder genoeg maakt het daarbij niet uit of ze echt, bijna echt of compleet verzonnen zijn.

Hoe motiveer je leerlingen? Door vriendelijk en duidelijk te zijn. Door hen zelf aan het werk te laten. Maar om te beginnen vooral door hen nut en noodzaak van het onderwijs te laten voelen. Niet alleen voor later, vooral ook voor nu. Contexten geven directe betekenis aan leersituaties en dat vergroot de motivatie van leerlingen enorm. Anders gezegd: als leerlingen de zin van het onderwijs inzien, geeft hen dat zin om te leren.

De triltandcultivator

Soms zijn contexten buitengewoon realistisch. Neem de opdracht die een boer aan leerlingen Agrarische Techniek verleende: maak voor mij een triltandcultivator die beter is dan wat uit de fabriek komt. De leerkracht die de boer op dit idee bracht kan er smakelijk over vertellen. 'Ik heb m'n leerlingen aangeraden eerst een werktekening te maken. Maar tekenen op schaal vinden ze moeilijk, dus begonnen ze gewoon met lussen. Natuurlijk kregen ze vervolgens ruzie omdat niemand precies wist wat hij moest doen. En ook het bestellen van materiaal is zonder tekening nogal ingewikkeld. Ik heb het laten gebeuren maar er wel voor gezorgd dat de opdrachtgever om een kostenspecificatie vroeg. En toen stonden ze al snel bij mij: of ik ze kon helpen met een tekening ... Die hebben we eerst 1 op 1 op de vloer gemaakt en daarna hebben ze hem verkleind. De cultivator is prachtig geworden!"

Verantwoordelijkheid

Een echte complexe opdracht maakt het onderwijs uitdagend en serieus tegelijk. Zo zelfs dat leerlingen het hun eer te na vinden om hem terug te geven. Eenzelfde krachtige echtheid hoor je terug uit de verhalen van scholen die met een werkplekkenstructuur werken. "Leerlingen hebben gedurende een cyclus een bepaalde taak. Als Planner, Meter of Begeleider dragen ze een duidelijke verantwoordelijkheid voor de gang van zaken. Zo controleert de Meter het werk van medeleerlingen aan de hand van goed omschreven criteria. We merken dat leerlingen door deze verantwoordelijke taken groeien en dat het hen erg motiveert." Anders gezegd: als leerlingen voelen dat hun werk belangrijk en nodig is levert dat enorm veel leerenergie op.

Kantoor aan school

Diezelfde ervaring heeft de leerkracht die als bedrijfsleider een kantoorsimulatiebedrijf leidt. "Het mooie is dat ze hier onmiddellijk merken als er iets fout gaat. Een foute factuur komt terug uit Maastricht en dat is veel erger dan dat ik er een slecht cijfer op zet. En als het magazijn de spullen te lang laat liggen kan de boekhouding niet verder met de facturen. Zo voelen de leerlingen dat het werk wat ze doen belangrijk is." Het kantoorsimulatiebedrijf lijkt tot in detail op een echt bedrijf. Bij de deur word je ontvangen door een keurig geklede receptioniste die je verwijst naar een van de afdelingen. In de modern ingerichte kantoortuin zijn die duidelijk te herkennen aan de borden boven de bureaus. Alle leerlingen zijn rustig aan het werk. Ze telefoneren, faxen, overleggen, schrijven; het ziet er buitengewoon professioneel uit. Leerlingen voelen zich hier een gewaardeerd werknemer. Geen wonder dat ze er zo in opgaan.

Mevrouw van Zanten

Bijzonder is dat ze binnen een verhalend ontwerp net zo gretig opgaan in compleet fictieve leersituaties. Bijvoorbeeld in het ontwerp 'Mevrouw van Zanten' dat goed bruikbaar is als sectorwerkstuk Zorg en Welzijn. In dit ontwerp komen de leerlingen spelenderwijs in aanraking met verschillende aspecten van ouderdom, vergrijzing, verzorgingshuizen, regelgeving voor toelating, verzorgende beroepen etc. Tegelijkertijd mailen zij in het Engels en leren ze samenwerken, interviewen, presenteren en reflecteren op hun werkwijze.

De studiewijzer begint als volgt: "Colin van Zanten woont in Engeland. Hij heeft jullie een brief gestuurd waarin hij om hulp vraagt. Waarvoor? Daarvoor moeten jullie zijn brief lezen en vertalen. Het heeft in ieder geval iets te maken met zijn Oma. Wanneer je zijn brief hebt gelezen kun je aan de slag want we gaan er natuurlijk van uit dat jullie hem graag willen helpen! Hoe gaan jullie werken? Op een andere manier dan tot nu toe in de les. Jullie gaan in groepjes samenwerken, mensen interviewen, e-mails versturen, tehuizen bezoeken enz. Dit hoeven jullie niet helemaal alleen te doen: twee docenten gaan jullie helpen."

Na hard werken houden de leerlingen trots en vakkundig een presentatie voor publiek. "Dit is onze mevrouw van Zanten. Ze heeft grijs haar, een kunstgebit en een bloemetjes jurk. Ze houdt niet van geraniums. Ze wil eigenlijk helemaal niet naar een verzorgingshuis, maar als het niet anders kan wil ze in elk geval haar hondje meenemen." Een docent vertelt: "De leerlingen hebben hard en gemotiveerd gewerkt en een heleboel geleerd, ook dingen die wij niet hadden voorzien. Zo bleek het achteraf voor veel leerlingen de eerste keer te zijn dat ze in een verzorgingshuis kwamen: hun grootouders zijn nog te jong om daar al te wonen. Dat hadden wij nog nooit bedacht. De gesprekken met bewoners hebben diepe indruk gemaakt."

Zin krijgen

Een echte of verzonden context geeft zin aan de leeractiviteiten van leerlingen. Die voelen daardoor het directe belang van hun werk en krijgen zin in leren. Contexten zijn daarmee een van de krachtigste manieren om leerlingen te motiveren, ook in de leerwegen vmbo.

Bureau voor Educatief Ontwerpen www.educatief-ontwerpen.nl
Meer ontwerpen en het laatste nieuws op www.verhalendontwerpen.nl

Vos, E. en Reehorst, E., Scenario's voor actief leren, verhalend ontwerpen in het voortgezet onderwijs, Groningen, Wolters Noordhoff, 1999, 159 p.

Mevrouw van Zanten

1. De brief van Colin

Colin van Zanten woont in Engeland. Hij heeft de leerlingen een brief geschreven die nogal nogal serieus is: "I'm writing to you because I have a serious problem and I simply don't have anyone else to ask." Colins Oma van 82 woont nog zelfstandig in Hoogezand maar kan dat niet meer aan. Wat zou het beste verzorgingshuis voor haar zijn? Hij hoopt dat de leerlingen zijn Oma kunnen helpen.

2. Mevrouw van Zanten

De leerlingen brengen mevrouw van Zanten tot leven door haar portret te tekenen. Ze bedenken van alles over haar uiterlijk, karakter, activiteiten, eigenaardigheden en waarom ze niet langer op zichzelf kan wonen. De portretten worden gepresenteerd, waarbij ze van elkaar feedback krijgen. Nadat ze een eigen hotmail e-mail adres hebben aangemaakt mailen de leerlingen een eerste reactie naar Colin.

3. Het meest geschikte verzorgingshuis

In Hoogezand zijn meerdere verzorgingshuizen. Welke zou het meest geschikt zijn voor mevrouw van Zanten? Welke eisen zou zij aan een verzorgingshuis stellen? De leerlingen

bedenken vragen en beantwoorden ze met behulp van informatiefolders. Ook zoeken ze uit wat het Centraal Meldpunt Zorg is en doet. Dan beslissen ze wat het meest geschikte huis is en maken over dit huis een informatieve collage. Deze collage presenteren ze aan de klas, waarbij aandacht wordt besteed aan presentatietechnieken.

4. Een dag in het verzorgingshuis

Mevrouw van Zanten wil graag weten hoe de dagindeling in het verzorgingshuis is en welke (professionele) mensen je in een verzorgingshuis tegenkomt. De leerlingen nemen interviews af met een bewoner en een beroepsbeoefenaar. Ze verwerken de resultaten in een dagschema en een informatieblad over een specifiek beroep.

5. Advies aan Colin

De leerlingen mailen hun (Engelstalige) advies naar Colin.

6. Presentatie

De leerlingen maken een programma, nodigen mensen uit en bereiden een mooie presentatie voor. Die presentatie houden ze voor een groot publiek.

Ontwerp van I. Japenga, J. de Jonge, D. Keizer, M. Punter, R. Scholte (dr. Aletta Jacobs College Hoogezand) m.m.v. T. Kaspers (ECNO)